

Зернецький П. В., Кучерова О. О.

ДИСКУРСИВНІ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ЗАГОЛОВКА ТА ЛІДУ АНГЛОМОВНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СТАТТІ

Досліджується взаємозв'язок заголовка та тексту політичної статті за допомогою функціонально-семантичного дискурсивного та семантичного аналізу лідів і виділення типів міжпропозиційних відношень та лідів, що застосовуються в політичній статті.

Стандартизація мовлення — природний, об'єктивний та прогресивний процес, метою якого є створення готових комунікативних формул для різноманітних сфер та цілей спілкування. Розвиненість, гнучкість, розробленість мови визначається, певною мірою, більшою чи меншою кількістю мовленнєвих кліше для різноманітних мовленнєвих ситуацій [1]. Головне призначення людської мови — бути засобом спілкування через пізнання закономірностей самого мовленнєвого спілкування як типу соціальної діяльності людини.

Основні типи газетної інформації будуються за усталеними шаблонами, зумовленими мовленнєвими штампами, що з'явилися в процесі газетного виробництва.

Метою даної студії є дослідження взаємозв'язку заголовка та тексту політичної статті з точки зору взаємозалежності та взаємообумовленості ряду наукових підходів, які аналізують одні й ті ж самі або схожі явища з різних позицій. До них належать функціонально-семантичний дискурсивний та семантичний аналізи лідів. Дослідження орієнтовано на потвердження гіпотези, що основою цільно оформленого тексту є притаманне мовленнєвій діяльності загалом авторське використання певних семантичних, прагматичних та лексико-синтаксичних засобів, заснованих на когнітивних категоріях, що поєднують у собі мислення та мову.

Було досліджено 1500 статей із сучасних провідних англomовних газет (The Times, The Guardian, Daily Mail).

Автор у своїй статті завжди намагається тією чи іншою мірою дати відповіді на запитання: хто?, що?, де?, коли?, чому?, навіщо? Мистецтво газетної публікації полягає в тому, щоб викласти інформацію в максимально обмеженому газетному просторі. Для цього застосовується так звана «перевернута піраміда», коли починають з найбільш значущого факту (основа

піраміди), решту інформації розташовують за ступенем зменшення значущості та інтересу [2]. Аби зацікавити читача, стаття мусить починатися з ліду (lead), що висвітлює головну тему. В журналістиці «жорсткі» новини, до яких ми відносимо політичну статтю, звичайно виділяються такими типами лідів:

одного елемента — застосовується, якщо необхідно наголосити на якомусь сильному елементі новини (імені, висновку, часі, коли відбувається подія);

узагальнення — використовується, якщо в інформації є декілька однаково важливих елементів (однакова увага до персони та дії);

«вішалка» — практично вичерпує матеріал новини. Автор «навішує» на перший абзац відповіді на всі запитання. Часом це робить лід хаотичним, сумбурним;

миттєва ідентифікація — починається з відповіді на питання «хто?», відповідь дається досить точна, центр новини — участь у події відомої особистості;

затягнута ідентифікація — використовується, коли особа не є суттєвою сама по собі, а стала такою в результаті скоєної дії (наприклад, вбивства);

«одного пострілу» — можна зустріти, коли головна новина є короткою, афористично означеною;

коментар — новини інколи виглядають об'єктивними, але у процесі викладу коментуються журналістом, якщо у фразах зустрічаються слова «however», «despite», «although». Лід коментар може бути комбінований, в одній фразі поєднуються відповіді: «Хто, чому?», «Що, як?»;

каламбур — створює розважальний ефект; *розповідь* — використовується, якщо надзвичайність події може бути показана через коротку хронологію подій.

Для політичної статті характерний певний обмежений перелік типів лідів.

Лідузагальнення:

Police deal opens way to Macedonia peace

A peace deal between the Macedonian Government and ethnic Albanian political leaders moved a step closer last night after a deadlock over police reforms demanded by the Albanians was broken.

THE TIMES, August 10, 2001.

Лід «вішалка»:

Tories face row over £1m from Irish senator

The Tories faced fresh accusations yesterday of being funded by foreign paymasters after the disclosure that the party had received £1 million from a member of the Irish Senate.

THE TIMES, August 6, 2001.

Лід миттєва ідентифікація:

Clarke will tear the Tories apart warns Ancram

Electing Kenneth Clarke as leader would destroy the Tories, a leading party figure is warning.

DAILY MAIL, August 15, 2001.

Лід «одного пострілу»:

Ministers criticized over silence on noise pollution

Government plans to tackle increasing noise pollution have been condemned by environmental health experts who say that Britain will be ill-equipped to cope with EU directives on noise control to be introduced next year.

THE TIMES, August 6, 2001.

До найчастіше вживаних лідів у англійській політичній статті належать такі: узагальнення (85 %), «вішалка» (7 %), миттєва ідентифікація (5 %), «одного пострілу» (3 %). Вибір саме цих певних типів лідів зумовлений самим призначенням політичної статті — повідомити новину, а не надавати коментар до неї. Так, ми спостерігаємо, що лід коментар ніколи не застосовується у політичній статті. Перевага надається ліду *узагальнення*, який допомагає зробити політичне повідомлення об'єктивним, вичерпним.

Зважаючи на тісний зв'язок форми та змісту одиниць мовленнєвої діяльності, існує необхідність звернутися до аналізу лексико-синтаксичних засобів оформлення семантичних дискурсивних відношень [3]. Лексико-синтаксичні засоби базуються на використанні автором дискурсу підсистем відносно жорстко закріплених мовних засобів маркування певних типів семантичних відношень між пропозиціями.

Для *семантичних міжпропозиційних відношень тотожності* характерним є повтор (експліцитний або імпліцитний) всіх елементів попереднього мовленнєвого акту в кожному наступному. Мовленнєві акти, пов'язані з семантичними міжпропозиційними відношення-

ми тотожності, можуть зустрічатися в дискурсі контактному або дистантному.

Міжпропозиційні відношення еквівалентності ґрунтовані на збереженні загального обсягу інформації про відображувані пропозиціями ситуації навколишнього світу.

(1)

Italy fears disarray at launch of euro

The Italian Government is growing increasingly worried that the arrival of the euro next year will be marked by confusion and fraud.

THE TIMES, August 6, 2001.

Відмічається повна еквівалентність семантичної структури підметів та предикатів речення заголовку та ліду. Хоч у заголовку статті зрозуміло, що Italy означає не загалом Італію, але уряд, вочевидь необхідно у статті є конкретизація у ліді — Italian Government. Предикат ліду статті семантично описує ситуацію дещо з іншого ракурсу *fears disarray / is growing increasingly*.

Заголовок з прямою мовою також може поєднуватися з першим реченням статті семантичними відношеннями еквівалентності.

(2)

Tories may decline into third party says Maude

The Tories are in danger of dropping behind the Liberal Democrats in popular support, a senior Shadow Cabinet member warned yesterday.

DAILY MAIL, August 20, 2001.

У прикладі (2) відмічається лексична еквівалентність як у непрямій мові речення заголовка та непрямій мові першого речення статті, так і у тій частині речень заголовка та першого речення статті, які є прямою мовою.

Семантичні відношення порівняння між пропозиціями реалізують мовленнєвий намір автора встановити подібність між описуваними об'єктами.

Основою *семантичних відношень контрасту* є наявність двох чи більше об'єктів протиставлення, що мають семантичний статус пропозицій.

Логіка традиційно виділяє два шляхи мислення — дедуктивний та індуктивний. З позицій семантики реляційну основу дедуктивного та індуктивного шляхів викладення змісту в дискурсі становлять *семантичні відношення «частина—ціле»*.

Якщо зміст дискурсу організовано за допомогою зображення місцезнаходження явищ, процесів, фактів у просторі, відповідні семантичні відношення між пропозиціями в дискурсі називають *семантичними відношеннями простору*.

Пропозиції можуть бути пов'язані в тексті часовими відношеннями. Такого роду семантичні

відношення можуть бути названими *часовими* (*темпоральними*).

(3)

Blairs find Cornwall is 'actually quite warm' (despite the rain)

Last week they were sunning themselves in Mexico. And most years at this time they are enjoying the warmth of Italy. But yesterday, having forsaken Tuscany for Cornwall, Tony and Cherie Blair found themselves greeted by that English seaside holiday staple: rain.

DAILY MAIL, August 16, 2001.

(4)

Archer's son barred from City over share scandal

A week after his father was jailed, the Oxford graduate and once high-flying dealer will be expelled from the register on which all City professionals must be enrolled. After a two-year investigation into a share dealing scandal, he has been judged to lack the integrity to work in the Square Mile.

THE GUARDIAN, July 27, 2001.

Спостерігається хронологічна часова послідовність подій, що збігаються в часі, або часового пересікання. Для встановлення хронологічних часових відношень між пропозиціями-подіями використовуються лексичні (приклад 3) або лексико-синтаксичні (приклад 4) засоби.

Якщо пропозиції, що описують події, не пересікаються в часі, вони входять у відношення часового незбігу. Вони протиставляються розглянутим вище хронологічним (часовим) функціонально-семантичним відношенням подій відповідно до їх послідовності в часі; ці відношення можна назвати хронологічними.

Імплікативні семантичні відношення пов'язують пропозиції в ракурсі авторського зіставлення щодо впливу однієї події на іншу.

(5)

Five hundred sharks on a feeding frenzy terrorise tourists

Police issued loud-hailer warnings from helicopters yesterday as hundreds of sharks massed off a popular Florida tourist beach.

DAILY MAIL, August 16, 2001.

Семантичні відношення 'причина—наслідок' досягаються в рамках мовленнєвого шагу за допомогою сполучника *as*. Хронологічним варіантом відношень 'причина—наслідок' є імплікативні відношення 'наслідок—причина':

(6)

Asylum-seeker killed in park

Hundreds of asylum-seekers took to the streets of Glasgow yesterday in protest at the killing of a 22-year-old Turkish man in what police said could have been a racist knife attack.

THE TIMES, August 6, 2001.

Досить часто той чи інший тип відношень переплітається в дискурсі з іншими типами семантичних відношень, доповнюючи таким чином відношення дискурсу. Так, у політичній статті міжпропозиційні відношення еквівалентності часто поєднуються з часовими та тожності (див. приклад 3).

Найпоширенішим типом міжпропозиційних відношень у політичній статті є відношення еквівалентності. До цього типу належить 91 % з розглянутих функціонально-семантичних відношень між заголовками та лідами політичних статей. Іншими відношеннями такого типу є відношення імплікативності (6 %), часові (2,3 %) та просторові (0,7 %).

Солганник Г. Я. Язык и стиль средств массовой информации и пропаганды. — М: Изд-во Моск. ун-та, 1980. — С. 5—115.

Ворошинов В. В. Журналистика. — СПб.: Издательство Михайлова В. А., 2000. — С. 64—68.

3. Зернецкий П. В. Речевое общение на английском языке (Коммуникативно-функциональный анализ дискурса). — К.: Либидь, 1992. — 144 с.

P. V. Zernetsky, O. O. Kucherova

DISCOURSE FUNCTIONAL-SEMANTIC PECULIARITIES OF ENGLISH MASS MEDIA HEADLINE AND LEAD RELATIONS

The article carries out the research of the headline and lead relations using functional-semantic discourse analysis and semantic lead analysis, pointing out the types of interpropositional relations and lead types used in a political article.